NVA/WEL-symposium over ecologisch herstel Schelde

Voor oplossing Scheldeprobleem zijn Nederlands-Belgisch Samenwerkingsverdrag en Integraal Schelde-Actieprogramma nodig

Wanneer de Rijn helemaal in Nederland lag en de Schelde helemaal in België, dan hadden we minder problemen. Maar het zijn, net als de Maas, grensoverschrijdende rivieren en die brengen grensoverschrijdende moeilijkheden met zich mee.

Voor de Schelde wordt dat snel duidelijk als we kijken welke functies en welke belangen er eigenlijk in het spel zijn. Het gaat in België om waterafvoer, afvalwaterlozingen, natuur, een beetje recreatie en – vooral vanaf Antwerpen – om scheepvaart. In Nederland gaat het vooral om scheepvaart, visserij en natuur in en op de Westerschelde.

Waterverdragen
Naast het milieu- en natuurbelang in beide landen, geldt het scheepvaartbelang vooral voor België. De bereikbaarheid van de haven van Antwerpen voor de grotere zeeschepen is essentieel wil de stad als zeehaven mondiaal een woordje mee blijven spreken.

Het verdiepen van de vaargeul in de Westerschelde is echter een Nederlandse aangelegenheid.

In de Belgisch-Nederlandse waterverdragen, waar de commissie Biesheuvel/Poppe nu al jaren mee worstelt, vormt die verdieping naast de Maassanering het belangrijkste thema.

SAP en MAP
Nu de commissie Biesheuvel/Poppe vooralsnog voor Maas en Schelde geen soelaas biedt, moet er op beide fronten natuurlijk wel iets anders worden geregeld. Daarom ligt het voor de hand om voor beide rivieren, in aansluiting op en naar analogie van het RAP, afzonderlijke internationale afspraken te maken in de vorm van een Schelde-Actieprogramma SAP en een Maas-Actieprogramma MAP.

Dat was de stemming onder de circa 200 Belgische en Nederlandse deelnemers aan het symposium 'De Schelde, perspectieven voor ecologisch herstel', dat op 24 oktober werd gehouden in Bergen op Zoom.
Dit Tweede Scheldesymposium was georganiseerd door de NVA in samenwerking met de v.z.v. Water, Energie en Leefmilieu (WEL) te Antwerpen.

Aan het einde van de bijeenkomst werd een zevental resoluties over de Schelde aangenomen en aangeboden aan de heer Lilipaly, vertegenwoordiger van de Interparlementaire Beneluxraad (zie foto).
De tekst staat hierbij afgedrukt.

Resoluties

De deelnemers aan het door NVA (Nederlandse Vereniging van Afvalwaterbehandeling en Waterkwaliteitsbeheer) en WEL (v.z.w. 'Water, Energie en Leefmilieu') georganiseerde symposium 'De Schelde, perpectieven voor ecologisch herstel', bijeen op 24 oktober 1991 te Bergen op Zoom, overwegende
– dat de Schelde een belangrijke scheepvaartweg is met bijbehorende havengebieden en dat de Schelde als langste getij-rivier van Europa met karakteristieke zoet-zout-gradiënten, tevens een grote ecologische waarde bezit;
– dat de Schelde ernstig wordt bedreigd doordat lozingen water en bodem verontreinigen, bagger- en stortactiviteiten morfologische en ecologische processen beïnvloeden, en bovenstrooms de wateraanvoer kunstmatig wordt beperkt;

verder overwegende

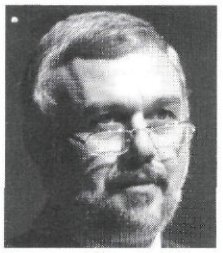
– dat de Schelde nog alle potenties bezit om zich – zonder aantasting van de scheepvaartfunctie – terug te ontwikkelen tot een ecologisch gezond gebied, bestaande uit een bovenloop, een rivier en een estuarium met een bijbehorende diversiteit aan biotopen;
– dat een dergelijke ontwikkeling ook betere kansen biedt voor andere gebruiksfuncties, zoals recreatie, drinkwaterwinnen en visserij;

nemen de volgende resoluties aan:

1. Een duurzame ontwikkeling voor de Schelde is mogelijk, indien alle gebruiksfuncties worden verzoend binnen de ecologische randvoorwaarden, waarbij de levensvoorwaarden van het watersysteem worden gerespecteerd.
2. Een gezond economisch en ecologisch functioneren van de Schelde is voor het gehele stroomgebied een gezamenlijke verantwoordelijkheid, en vraagt dus een internationale aanpak.
3. Het tot stand komen van een Samenwerkingsverdrag tussen Nederland en België is op korte termijn noodzakelijk. Op basis van dit verdrag moet een integraal Schelde-actieprogramma worden opgesteld.
4. Binnen tien jaar moet door het saneren van lozingen een zuurstofrijk watersysteem ontstaan dat niet toxisch is voor waterorganismen.
5. Verbetering van de waterkwaliteit moet gevolgd worden door sanering van waterbodems. Op korte termijn biedt het verwijderen van sterk vervuild slib uit de Schelde een bijdrage aan het herstel van het stroomgebied.
6. De morfologische en hydraulische ontwikkeling van de Schelde moet een goede scheepvaartweg garanderen en ook een goede omgeving scheppen voor een inheemse flora en fauna. Bij het baggeren en storten van specie dient hiermee rekening te worden gehouden.
7. Een samenhangend en gezamenlijk beheer van het gehele stroomgebied vereist openbaarheid van gegevens en uitwisseling van informatie; vermeerdering van de kennis van het functioneren van het systeem is dringend gewenst.

Wetenschappelijke balans
Na een inleiding van de beide dagvoorzitters ir. P. H. A. Hoogweg (NVA)

en ir. E. Stroobants (WEL) werd in de ochtendsessie vooral een wetenschappelijke balans opgemaakt.

Prof. dr. C. Heip (Delta-instituut) besprak ecologie en functies van de Schelde. Kern van het probleem is naar zijn oordeel niet het wezensvreemde gebruik van de Schelde, maar de schaal waarop de diverse 'natuurlijke' functies van het

riviersysteem vooral de laatste tijd worden belast. Verstoringen van de rivier door de mens kwamen al voor in de prehistorie, maar op een zo kleine schaal, dat er geen problemen door ontstonden. De activiteiten van de moderne mens in het stroomgebied gaan echter het zelfreinigende vermogen van de rivier verre te boven.
Daardoor is de Schelde nu een van de meest vervuilde rivieren van Europa.

Toxische stoffen teveel en zuurstof te weinig
Om welke verontreinigingen het nu eigenlijk gaat en in welke hoeveelheden werd

behandeld door dr. G. T. M. van Eck (Dienst Getijdewateren) in zijn voordracht over emissies, gehalten, gedrag en effecten van (micro-) verontreinigingen in het stroomgebied van de Schelde en het Schelde-estuarium.
Van Eck concludeerde, dat om de Schelde gezond te maken een drastische vermindering van de belasting met toxische stoffen nodig is. Tegelijkertijd moet het zuurstofgehalte omhoog. Op een vraag of eerst de bronnen van de verontreiniging moet worden aangepakt voordat de Westerscheldebodem effectief kan worden gesaneerd, gaf Van Eck aan, dat naar zijn idee beide wegen parallel moeten worden bewandeld om de grootste kans op succes te krijgen.

Zo'n 200 Belgische en Nederlandse belanghebbenden en belangstellenden bogen zich over de Schelde-problematiek.

Baggeren
De Westerscheldebodem stond centraal in de inleiding van ir. J. Claessens (Antwerpse Zeehavendiensten) over de morfologie van het Schelde-estuarium en de interactie van baggerwerken. Hoewel van oorsprong een betrekkelijk stabiel systeem, zorgt de sterk toegenomen sedimentatie voor een geleidelijke

verlanding van de platen, slikken en schorren. Door een geleidelijke inpoldering van ondiepe gebieden sinds het begin van de zeventiende eeuw is het totale kombergingsoppervlak aanzienlijk verminderd.
De gebieden buiten de gebaggerde geulen worden steeds ondieper, aldus Claessens. Om de ecologie van de Westerschelde te verbeteren moet de waterkwaliteit sterk worden verbeterd en daarnaast een minimalisering van de baggeractiviteit worden nagestreefd. Verder moet aan de verslibbingstendens in de Beneden-Zeeschelde een halt worden toegeroepen, zowel om nautische als om ecologische redenen. Claessens besprak diverse scenario's en combinaties van maatregelen.

Ecologisch herstel via proefprojecten
Aan de hand van voorbeelden ontleend aan Rijn en Thames besprak ir. J. A. W. de Wit (RIZA) de mogelijkheden voor ecologisch herstel van stroomgebieden. Verbetering van de waterkwaliteit in sterk vervuilde rivieren leidt in het algemeen tot ecologisch herstel.

Het aantal soorten en de dichtheid van waterorganismen nemen toe, maar het herstel stagneert als niet tevens wordt gezorgd voor herstel van verloren gegane biotopen. Naast maatregelen ter verbetering van de waterkwaliteit is ook een verbeterde ruimtelijke planning van belang voor een ecologisch herstel. Beide soorten maatregelen moeten elkaar ondersteunen, aldus De Wit, die pleitte voor het uitvoeren van proefprojecten om zo de inzichten te laten rijpen aan de hand van concrete ervaringen.

Toekomstgerichte structuurvisie
In een herstelplan voor de Schelde moeten alle functies van het riviersysteem integraal worden bezien. Dat zal nog heel wat bestuurlijke en politieke problemen met zich meebrengen, aldus prof. R. Verheijen (Universitaire Instelling

Antwerpen) en drs. P. Meire (Instituut voor Natuurbehoud, Hasselt) in de slotvoordracht van de ochtendsessie.
Zij pleitten voor een toekomstgerichte structuurvisie, waarin de problemen worden geïnventariseerd en geanalyseerd en waarin voorstellen worden gedaan voor de ontwikkeling van doelstellingen, instrumenten, wetgeving en organisatie. De uitvoering van een herstelplan vergt naar hun oordeel niet noodzakelijk bijkomende middelen; belangrijk is de bereidheid van de huidige beheerders hun fondsen ten dele anders te besteden.

Nederlandse visie op beleid
De middagsessie van het symposium richtte zich meer op het beleid. De sessie werd geopend door dr. H. L. F. Saeijs (RWS directie Zeeland) die pleitte voor een Europese watersysteembenadering. Integraal waterbeheer en een stroomgebiedbenadering zouden algemeen erkend Europees beleid moeten worden. Samenwerking tussen de betrokken landen is daarbij essentieel. Zo is de afsluiting van een verdrag over Schelde en Maas een belangrijke eerste formele stap naar samenwerking op dit gebied. In een later stadium moet ook Frankrijk bij de samenwerking worden betrokken, aldus Saeijs.

Er moet op basis van een beleidsanalyse voor het gehele stroomgebied van de Schelde een beleidsplan worden gemaakt. Op korte termijn kan het beste worden begonnen met het maken van een Schelde-Actieprogramma, naar voorbeeld van RAP en NAP. Zo'n plan moet gericht zijn op bescherming, herstel en inrichting van het Scheldestroomgebied en op een duurzame ontwikkeling. Het moet tenminste betrekking hebben op de gebieden van hydrologie, ecologie van de rivier en z'n omgeving en uiteindelijk op stroomgebiedniveau een integrale oplossing bieden, waarin ook de economie een plaats heeft.
Een eerste voorwaarde is het openbaar beschikken over de juiste informatie over de feitelijke toestand. Burgers en politici hebben recht op samenhangende en afdoende informatie over het systeem waarin ze leven en over de gevolgen van ingrepen, aldus Saeijs.

Vlaamse bereidheid tot samenwerking
De Vlaamse visie, verwoord door ir. R. de Paepe (secretaris-generaal van het Vlaamse Departement Leefmilieu en Infrastructuur) werd uitgesproken door diens medewerker de heer A. Denteneer. Deze bevestigde formeel, dat Vlaanderen bereid is samen te werken met andere landen en Gewesten om te komen tot een samenwerking bij het beheer van de Schelde, zoals dit al bestaat voor de Rijn.

Dit bekkenbeleid omvat niet alleen samenwerking vanuit ecologisch standpunt, maar ook samenwerking voor het behoud en verbetering van de maritieme toegankelijkheid van de havens Vlissingen, Terneuzen, Gent en Antwerpen. Een dergelijk actieplan moet met spoed tot stand komen.
Op korte termijn moet overgegaan worden tot een open en permanente uitwisseling van gegevens over:
- waterkwaliteit en lozingen (immissie en emissie);
- investeringsprogramma's;
- de concrete toepassing van de Europese Richtlijnen.

Tezelfdertijd moet een integraal bekkenbeleid voorbereid worden tussen alle betrokken oeverstaten en -gewesten, waarbij gemeenschappelijke waterkwaliteitsdoelstellingen worden vastgelegd en de uitvoering van de respectieve saneringsprogramma's op elkaar worden afgestemd.
Het Vlaamse Gewest is bereid loyaal aan een dergelijk actieplan mee te werken, aldus Denteneer.

Forumdiscussie
Het symposium werd afgesloten met een forumdiscussie, waarbij nu eens niet de sprekers achter de tafel plaatsnamen maar een aantal andere bij de problematiek betrokkenen. Onder voorzitterschap van ir. Hoogweg bespraken zij eerst de zeven resoluties. Daarbij bleek, dat men zich in grote lijnen goed kon vinden in de tekst, maar hier en daar nog wat aanscherping in de formulering wilde. Om discussie over de formulering te vermijden werd besloten om ter nuancering als bijlage bij de resoluties de editie van het blad 'Water' toe te voegen waarin de voordrachten van het symposium staan afgedrukt.

Meerwaarde
De discussie vanuit de zaal spitste zich toe op de meerwaarde van een SAP ten opzichte van de al bestaande afspraken in het kader van de Noordzeeconferentie. Die meerwaarde is er zeker, vooral waar het gaat om specifieke zaken voor het Scheldestroomgebied, aldus ir. Hoogweg en ir. Bijlsma (RWS).
Ook de vermenging van twee belangen: de scheepvaart en de ecologie riep wat vragen op. Staat bij de Antwerpse Zeehavendienst niet het scheepvaartbelang centraal? Jazeker, zei F. Suykens van het havenbedrijf, natuurlijk is dat zo. Maar ing. A. M. Dek (Milieugedeputeerde Zeeland) gaf aan, dat de functies van de Schelde integraal bekeken moeten worden. 'Als het milieu kapot gaat, dan gaat ook de economie kapot,' aldus Dek.

Ambivalent
De stemming van de deelnemers aan het symposium was ambivalent: aan de ene kant maakt iedereen zich ernstig zorgen, maar aan de andere kant toonde men zich toch wel enigszins optimistisch.
De bereidheid van Vlaamse overheidszijde om in een samenwerkingsverband met andere betrokkenen structureel aan de slag te gaan, was daaraan natuurlijk niet vreemd. Dat optimisme culmineerde in een afsluitende opmerking van de heer J. Strubbe namens v.z.w. WEL: 'Over drie jaar organiseren we in Antwerpen een derde Scheldesymposium ter evaluatie van de genomen maatregelen.'
Willen die maatregelen kans van slagen hebben, dan is behalve de medewerking van Vlaanderen ook die van Wallonië en Brussel nodig.
Mogelijk dat de resoluties, die door de heer Lilipaly al op 25 oktober, een dag na het symposium dus, onder de aandacht van de Interparlementaire Beneluxraad werden gebracht, ertoe bijdragen dat het optimisme gerechtvaardigd is.

GBV

Achter de forumtafel v.l.n.r. de heren De Brabander, Bijlsma, Dek, Hoogweg, Strubbe, mevrouw Lemmen en de heren Makelberge en Suykens.

